

Textus Receptus a moderní biblické překlady

Johannes Kovar, Teologický seminář Bogenhofen

Mezi adventisty se znovu objevuje debata o spolehlivosti biblických překladů, zvláště o tom, který překlad si vybrat. Zoolog Walter Veith ve svých přednáškách tvrdí, že základem musí být tzv. *Textus Receptus*, z něž vychází King James Version (KJV) a mnohé další překlady do moderních jazyků. K tomuto závěru ale dospívá spíše na základě určitých konspiračních teorií, které zastává, než na základě studia původních řeckých rukopisů. To způsobilo jistý rozruch a debaty mezi členy církve v různých zemích. Otázkou tedy je, zda při překladech Bible spoléhat na *Textus Receptus*, který je podpořen většinou rukopisů, nebo dát přednost vědeckému textu (Nestle-Aland). Většina moderních Biblí vychází z druhého zdroje.

Dnes máme k dispozici velké množství rukopisů z různých dob a různé kvality (v případě NZ jde asi o 5,400 rukopisů).¹ Originální texty jsou ztraceny; musíme tedy původní znění rekonstruovat za pomoci rukopisů, které jsou nám dostupné. Vydavatelé vědeckého textu NZ vytvořili eklektický text, který nevychází jen z jednoho rukopisu. Všechny odchylky jsou pečlivě zaznamenány v textově-kritickém aparátu.

V případě NZ známe dva hlavní typy textu: (1) Alexandrijský text (Egypt), jehož rukopisy se datují do druhého století po Kristu. Jde o text, který je časově nejbližší ztraceným originálům, a právě z něj vychází moderní vědecká vydání. (2) Byzantský text (Konstantinopol). Podle současných poznatků by měl tento text pocházet z přelomu čtvrtého a pátého století po Kristu, a později z něj vycházel *Textus Receptus* a následně překlad KJV. Byzantský typ textu se nachází ve většině dostupných rukopisů (okolo 80 % ze všech rukopisů).² Na přelomu šestého a sedmého století začal být postupně přijímán řeckou částí křesťanské církve.

I. Dějiny Textu Receptu

1. března roku 1516 vydal katolický humanista Erasmus Rotterdamský (1467-1536) v Basileji první tištěný řecký NZ, který se postupně objevil v pěti vydáních. Erasmus a jeho vydavatel Froben tehdy velmi spěchali, protože španělský kardinál Ximenes ve stejné době pracoval na svém vydání. Jelikož Ximenes získal papežský souhlas k publikaci až v roce 1522, Erasmus v tomto „závodě“ zvítězil.

K publikování svého textu využil Erasmus šest rukopisů z období mezi jedenáctým a patnáctým stoletím, i když si uvědomoval jejich nižší kvalitu. Žádný z těchto rukopisů nebyl úplný, a Erasmus řecký text na některých místech pozměnil, většinou podle latinské Vulgaty. Rukopisy, které Erasmus používal, včetně poznámek, které do nich udělal, dnes stále existují, a proto je poměrně snadné analyzovat způsob jeho práce.

V roce 1519 Erasmus zveřejnil asi 1,100 kopií druhého vydání, které obsahovalo asi 400 vylepšení. Martin Luther vycházel z této verze při svém německém překladu Bible (1522), stejně jako Tyndale při anglickém překladu (1525).

Erasmus ale musel čelit i kritice. Byl například obviněn s „ariánské hereze“, která odmítá Ježíšovo božství, protože původně vynechal pasáž 1 J 5,7-8, která se nacházela ve Vulgátě, ale ne v řeckých rukopisech: „*Tři jsou, kteří vydávají svědectví na nebi -- Otec, Slovo a Duch Svatý -- a ti tři jsou jedno.*“ Od roku 1522 už Erasmus zařazoval do tisku tento delší text s trinitární formulací, ale v poznámce pod čarou vysvětloval, proč tuto větu nepovažuje za původní.³

¹ Pro detaily viz Kurt Aland and Barbara Aland, *The Text of the New Testament* (Grand Rapids, Eerdmans, 1989).

² Většina z nich nicméně pochází z devátého století, nebo z pozdější doby.

³ Srov. Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament* (Stuttgart: United Bible Societies, 1993), 715-716.

V roce 1546 publikoval pařížský vydavatel Robert Estienne (také známý jako „Stephanus,” 1503-1559) své první vydání řeckého NZ. Třetí vydání, známé pod označením „Regia”, které vyšlo v roce 1550, se stalo velmi známým, a je někdy považováno za standardní podobu *Textu Receptu*. Stephanus však sám poznamenával, že na mnohých místech přichází v úvahu i odlišná čtení. Byl si vědom toho, že ne všichni bez výhrad přijímají jeho podobu textu.

Theodor Beza, Kalvinův nástupce, publikoval mezi lety 1565 a 1604 devět vydání řeckého NZ, v nichž vycházel převážně ze čtvrtého Stephanova vydání (1551). Na některých místech však Beza pozměnil řecký text, aniž by k tomu měl oporu v tištěných vydáních nebo v rukopisech.

Mezi roky 1624 a 1678 publikovala rodina Elzevierova v Holandsku sedm vydání NT. Vycházeli především z Bezovy první edice. Roku 1633 pak v předmluvě k druhému vydání napsali: „Máš tedy text, který je nyní všemi přijímán.” („Textum ergo habes, nunc ab omnibus receptum”). Odtud tedy pochází označení *Textus Receptus* (přijatý text).

Všechny tyto verze v podstatě nabízí *Textus Receptus*, který v podstatě vychází, s určitými obměnami, z Erasmova prvního vydání. Ve skutečnosti tak neexistuje jeden jediný *Textus Receptus*.⁴

II. Zj 22,19 a *Textus Receptus*

Textus Receptus uvádí Zj 22,19 v tomto znění: „Bůh odejme jeho díl z knihy života.” Žádný z existujících řeckých rukopisů z doby před Erasmem něco takového neříká. Všechny starší rukopisy uvádějí „ze stromu života.” Jak vznikla varianta „z knihy života”? Když Erasmus pracoval na svém řeckém NZ, měl k dispozici pouze jediný řecký rukopis knihy Zjevení. Naneštěstí v tomto rukopise scházela poslední stránka se závěrečnými verši (Zj 22,16b-21). Erasmus si nedal tu práci, aby si sehnal kompletní řecký text knihy Zjevení. Místo toho přeložil tehdy oblíbený latinský text Zj 22,16-21 z Vulgaty zpětně do řečtiny. Jeho překlad se ale výrazně liší od textu řeckých rukopisů. Erasmův text tak obsahuje slova, která se dodnes nenašla v žádném řeckém rukopise. Ten, kdo považuje *Textus Receptus* za inspirovaný originální text NZ, musí věřit i tomu, že nikdo neznal správné řecké znění až do roku 1516, a musí také uznat katolického kněze a humanistu Erasma za inspirovaného pisatele Nového zákona. Zde je seznam odlišných znění Zj 22,19 [upraveno pro české verze]:

ČEP: „Bůh odejme podíl na stromu života“

ČSP: „Bůh odejme jeho díl ze stromu života“

B21: „Bůh odejme jeho díl ze stromu života“

BKR: „odejmeť Bůh díl jeho z knihy života“

Na více než deseti místech knihy Zjevení uvádí Erasmus text, který v žádném rukopise nenajdeme (např. Zj 4,4; 5,14; 18,5). Tyto skutečnosti by měly přesvědčit každého, že *Textus Receptus* není zcela identický s originálním textem NZ.

III. Argumenty ve prospěch a proti *Textu Receptu*

Na následujících řádcích chceme zmínit nejvýznamnější argumenty ve prospěch *Textu Receptu* (uvedeny kurzívou), ale také odpovídají protiargumenty:

(1) *Textus Receptus je textem reformátorů*. I když si velmi ceníme díla reformátorů, ani oni nebyli dokonalí. Myšlenka, že pouze jim Bůh svěřil správný řecký text, je jen domněnkou, která nemůže být prokázána. Původcem textu byl navíc katolický kněz.

⁴ <http://www.bible-researcher.com/title.html> nabízí kompletní seznam všech rozdílů mezi staršími a novějšími vydáními řeckého NZ.

(2) *Textus Receptus* je doslovně inspirovaný a neomylný. Adventisté uznávají spolehlivost Božího slova, avšak nezastávají teorii inspirace prostřednictvím diktování. Inspirace je vždy spojována s původními spisy, ne s procesem jejich opisování a překladu.⁵

(3) *Textus Receptus* vychází s ranného křesťanství. Nejstarší dostupné zdroje většinového textu pocházejí ze čtvrtého století. Jan Zlatoústý († 407) cituje byzantský text své doby a je tak jeho nejstarším známým svědkem. Avšak alexandrijský text je o 200 let starší. Biblické citace nejstarších církevních otců jsou vždy bližší modernímu vědeckému textu než *Textu Receptu*.

(4) Vlhké klima oblasti kolem Středozemního moře omezilo životnost rukopisů *Textu Receptu* na 150 nebo 200 let. Suché a horké klima Egypta naopak umožnil některým nesprávným alexandrijským rukopisům přežít daleko déle. Ale kvůli jejich chybám a obsaženým bludům nebyli církví později používány. Je velmi nepravděpodobné, že by pouze „nesprávné“ rukopisy zůstaly nedotčené, zatímco všechny údajně „správné“ texty by zmizely. Po rozdělení Římské říše ve čtvrtém století se stala řečtina postupně jazykem, který se používal jen ve Východní říši. To by vysvětlovalo, proč právě zde (a relativně pozdě) získal majoritní text tak významnou pozici. Navíc podnebí ve středomořské oblasti není vlhké a teplé, ale suché a teplé. Do dnešních dnů se některé rukopisy nacházejí v Řecku (např. v Athosu) a Itálii (např. v Římě).

(5) V alexandrijském typu textů je patrný gnostický vliv, zatímco byzantský text je teologicky pravověrný. Jeden z největších heretiků rané církve, Markion, pocházel z Malé Asie. Není proto možné tvrdit, že oblast Malé Asie a Řecka garantuje čistou víru. Na druhou stranu to byl Alexandrijský biskup, který z důvodů uchování pravověří exkomunikoval Origena. Později v kristologické debatě prokázal alexandrijský Athanasius, že Egypt zastával teologicky správné postoje. Myšlenka, že by byly rukopisy nalezené v Egyptě zde byly také sepsány, nemůže být prokázána a je velmi nepravděpodobná.

(6) Velká důvěryhodnost *Textu Receptu* je prokázána udivující uniformitou textu. Rozdílů můžeme najít v mnoha textech byzantského typu. Také jednotlivá vydání *Textu Receptu* se od sebe navzájem liší.

(7) *Textus Receptus* podporuje většina rukopisů. Pokud je pravda, že většina má vždy pravdu, pak bychom se měli všichni stát katolíky. Stane se z omylu pravda, když je opakován tisíckrát? Takto bychom se museli vrátit k latinskému textu Vulgaty. Vždyť dnes existuje asi 8,000 rukopisů Vulgaty, zatímco k řeckému textu NZ máme k dispozici „jen“ asi 5,400 rukopisů. Na druhé straně nesmíme zapomínat na to, že do devátého století byly texty alexandrijského typu ve většině. A pokud bychom vzali v úvahu překlady z tohoto typu textu, pak jde opět o převažující zdroj. Kvantita nebo celkový počet rukopisů nemůže být měřítkem jejich kvality.

(8) Jezuité a katolická církev nejvíce bojovali proti *Textu Receptu*. Zatímco sám Erasmus byl katolickým knězem, tak protestanté jako Bengel (1687-1752) či Tischendorf (1815-1874) kritizovali *Textus Receptus*. Po staletí texty typu *Textus Receptus* byly uchovávány v řecké pravoslavné církvi. Je řecká pravoslavná církev důvěryhodnějším ochráncem původního textu než římskokatolická církev? Musíme si dávat velký pozor na všechny konspirační teorie.

(9) Předchůdci moderních vydání, Westcott (1825-1901) a Hort (1828-1892), byli spiritisté. V roce 1881 vydali text řeckého NZ, který mezi biblisty vyvolal senzaci. Mnozí na toto dílo útočili, ale celkově bylo přijato jako text, který se nejvíce blíží originálnímu znění NZ. Jejich text položil základy pro pozdější vydání Nestle-Aland. I když se obvinění z toho, že byli spiritisty, nepodařilo nikdy historickým zkoumáním prokázat, přesto to znovu opakovaně tvrdí zastánci KJV jakožto jediného správného překladu.

⁵ Viz http://www.kjvonly.org/other/wescott_&_hort.htm.

IV. Rozdíly

Rozdíly mezi biblickými překlady založenými na *Textu Receptu* a těmi, které vychází z eklektického textu, nejsou nijak závažné. Větší význam má snad jen několik málo pasáží. Odhaduje se, že k 98 % textu NZ neexistují žádné významné varianty. Zastánci *Textu Receptu* berou tyto odchylky příliš vážně.

(1) *Textus Receptus a christologické tituly*. Jeden z argumentů proti moderním vydáním zdůrazňuje, že vynechávají některé christologické tituly nebo je zkracují. Částečně to je pravda, a některá Boží jména tituly se v moderních vydáních neobjevují, ale i *Textus Receptus* obsahuje některé verše, ve kterých je nějaký Boží titul vynechán nebo zkrácen, např. J 12,1: „Lazar, ten, který zemřel a jehož Ježíš probudil z mrtvých.“ Zde *Textus Receptus* vynechává jméno „Ježíš.“ Nikdo nemůže dokázat, že verze *Textu receptu* přináší přesně původní text. Delší verze mohou být pozdějším přídavkem opisovačů.

(2) J 6,47. Někteří argumentují tím, že teologická výpověď textu J 6,47 byla překroucena, protože zde v souvislosti s vírou byla vypuštěna slova „ve mne [Ježíše]“. KJV (a stejně i Bible kralická) uvádí znění: „Kdož věří ve mne, máť život věčný.“ Samozřejmě, že je nezbytné věřit v Ježíše, ale to je naprosto zřejmé z celého kontextu, bez ohledu na použitý typ textu, protože „ve mne“ je řečeno výslovně v J 6,35; 7,38; 11,25.26; 12,44-46. Konspirační teorie nedokáží věrohodně vysvětlit, proč i tyto texty nebyly změněny, aby podtrhly úspěch kratšího znění. Pokud by šlo o plánovanou manipulaci s textem, pak by změny musely být systematictější.

(3) *Pasáže v moderních Biblích, které jasně prokazují Ježíšovo božství*. Některé biblické pasáže související s Ježíšovým božstvím (např. 2 P 1,1) jsou jasnější a jednoznačnější v moderních Biblích, než v *Textu Receptu*:

„...pro spravedlnost Boha našeho a Spasitele Jezukrista“ (KJV, PBK).

„...díky spravedlnosti našeho Boha a Spasitele Ježíše Krista“ (NIV, ČEP).

(4) *Žádné změny v teologii*. Neexistují žádné textové varianty, které by bylo možno použít jako skutečný důkaz o změněné teologii. Ve všech případech, kdy je vědecký text o něco kratší než *Textus Receptus*, můžeme najít poměrně snadno vynechanou frázi v jiných biblických pasážích. Příklad: Ko 1,14, „V němžto máme vykoupení *skrze krev jeho*, totiž odpuštění hříchů“ (KJV, PBK). V moderních Biblích není fráze „*skrze krev jeho*“ uvedena, ale najdeme ji na mnoha jiných místech, např. v Ef 1,7.

(5) *Teologicky problematické formulace Textu Receptu*. V některých případech je většinový text velmi problematický. Například J 5,4 v jeho podání zní takto: „Neboť anděl Páně čas od času sestupoval do rybníka a vířil vodu; kdo první po tom zvíření vstoupil do vody, býval uzdraven, ať trpěl kteroukoli nemocí.“ V moderních Biblích tento verš buď schází úplně, nebo je uveden v poznámce pod čarou. Toto znění (uvedené např. i v Bibli kralické) ale směřuje k alarmující teologii: Bůh odměňuje silné a bezohledné, zatímco trestá slabé. Je zajímavé, že i Ellen G. Whiteová tento text zpochybňuje (DA 201). Vysvětluje jej jako populární tradici, kterou ale rozhodně odmítá spojovat s Božím působením. Tvzení, že *Textus Receptus* je pravověrnější, je tak neudržitelné.

V. Ellen G. Whiteová

Ellen G. Whiteová napsala o Erasmovi: „Viklef přeložil Bibli z latinského textu, který obsahoval mnoho chyb. [...] Roku 1516 – rok předtím, než Luther vyhlásil své teze – vydal Erasmus řecký a latinský text Nového zákona. Boží slovo tak bylo poprvé vytištěno v původním jazyku. V tomto díle opravil mnohé chyby předchozích rukopisů a smysl textu byl srozumitelnější.“ (GC 245).

E. G. Whiteová neříká, že odstranil všechny chyby. Uznávala, že chyby se žel do textu vloudily i při procesu opisování biblických textů: „Někteří se na nás nevraživě dívají a říkají: ‘Nemyslíte si, že opisovači a překladatelé mohli udělat také nějaké chyby?’ To je docela pravděpodobné [...] Tyto chyby však nebudou představovat problém ani kámen úrazu pro

nikoho kromě těch, kteří dokáží najít problém i v nejjasněji zjevených pravdách." (ISM 16) „Viděla jsem, že Bůh obzvlášť střežil Bibli. A přece v době, když existovalo jen několik jejích opisů, našli se vzdělaní muži, kteří změnili některá její slova v domnění, že ji tím udělají srozumitelnější. Ve skutečnosti to, co bylo srozumitelné, udělali nesrozumitelné, protože to přizpůsobili svým zakořeněným názorům, které byly ovlivněny tradicemi" (EW 220-221).

E. G. Whiteová citovala z *English Revised Version* (ERV) a *American Revised Version* (ARV 1901, také známá jako *American Standard Version* [ASV]), které obě vychází z Westcottova-Hortova řeckého textu NZ.⁶ Podle jejího syna, W. C. Whitea, dala své sekretářce specifické instrukce, aby do textů použila biblické verze, které budou nejlépe odrážet její myšlenky. Ve své knize *The Ministry of Healing* (1905) použila deset biblických textů z ERV, více než padesát z ARV, a několik dalších textů z jiných překladů. To dokazuje, že se neupnula pouze k překladu KJV. Když později zveřejnila svá zásadní prohlášení o inspiraci (*1 Selected Messages* a úvod ke knize *The Great Controversy*), nijak nevarovala před novými biblickými překlady. Evidentně je nepovažovala za žádnou hrozbu pro víru či teologii.

VI. Adventisté sedmého dne a moderní překlady

Protože pro adventisty je Písmo velkým pokladem, dá se očekávat, že se zajímají i o biblické překlady, které vycházejí z odlišných typů textu.⁷ Když byla publikována ERV, objevilo se v časopise *Review and Herald* několik významných článků, které se k tomuto novému překladu stavěly příznivě, a to i s vědomím, nakolik se liší od KJV.

Po živé diskuzi mezi adventisty byla v letech 1930 a 1931 vydána oficiální prohlášení Generální konference. V nich bylo vyjádřeno, bez ohledu na určité rozdíly není problém, aby adventisté používali oba překlady – tedy KJV i ARV. Nikdo ze zaměstnanců církve neměl zbytečně vyostřovat tuto diskuzi a každý člen církve měl mít naprostou svobodu v tom, pro který překlad se rozhodne.

Když se objevily ještě i další anglické překlady, Generální konference opět považovala za užitečné se k nim vyjádřit (1954). Církev obhajovala potřebu nových překladů dvěma důvody, které mají stále svou váhu a platnost: (1) nové archeologické nálezy obohacují naše chápání, a (2) každý živý jazyk se trvale vyvíjí. Biblické překlady to musí brát v potaz.

Biblický badatelský institut (BRI) při Generální konferenci Církve adventistů sedmého dne zveřejnil v minulosti už několik článků, v nichž vyzval, aby se nevycházelo pouze z KJV, protože tento překlad nestojí na těch nejlepších rukopisech.

VII. Shrnutí

Akademický svět, stejně jako mnozí adventisté, upřednostňuje vědecký řecký text jako základ pro moderní překlady Bible. Je samozřejmě možné, že v případě nových nálezů rukopisů bude třeba upravit znění některých pasáží ve vědeckém vydání. Současná vědecká vydání jsou ale i tak důvěryhodná, a zastánci *Textu Receptu* by si měli uvědomit slabin, kterými se vykazuje jejich oblíbený text.

Rozdíly mezi oběma typy textů jsou zcela minimální, a tudíž by neměly nijak narušovat naši důvěru ve spolehlivost předání biblického textu. Není tedy ani vědecky oprávněné, ani pastoračně moudré, upírat moderním poctivým biblickým překladům právo na existenci.

Copyright © Biblical Research Institute General Conference of Seventh-day Adventists®

⁶ Pro více detailů viz <http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents/kjvonly.htm> a <http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents/whitebible.htm>.

⁷ Viz <http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents/Which%20Version%20Can%20We%20Trust.htm>.